

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора архітектури, професора **Черкеса Богдана Степановича**

на дисертаційну роботу **Гончарика Романа Петровича**

«Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження Гончарика Романа Петровича зумовлена необхідністю критичного переосмислення архітектурно-просторових процесів, що відбувалися в українських містах упродовж радянського періоду, з особливою увагою до їхнього впливу на сучасний стан міського середовища. В умовах реформування містобудівної політики, орієнтованої на сталість, культурну спадкоємність і пошук нових моделей розвитку, аналіз радянської урбаністичної спадщини набуває особливої наукової і практичної значущості.

Івано-Франківськ як приклад середнього міста з виразним історичним осердям є репрезентативною моделлю для вивчення трансформацій, викликаних централізованим плануванням, типізацією житлової забудови та ідеологічним формуванням публічного простору. Зазначені трансформації істотно змінили просторову організацію міста, спричинивши зникнення історичних кварталів, посилення соціальних і функціональних диспропорцій, а також формування стійких просторових суперечностей.

На тлі сучасної української архітектурознавчої думки дисертація вирізняється комплексністю: у ній залучено міждисциплінарні підходи — архітектурний, соціологічний, екологічний, історико-культурний. Особливо актуальним є використання сучасних аналітичних інструментів, зокрема геоінформаційного моделювання, методів соціологічного опитування та екологічного аудиту, що дає змогу глибше дослідити складні процеси міської трансформації.

Таким чином, тема дослідження є сучасною, практично релевантною та науково обґрунтованою. Вона відповідає актуальним запитам архітектурної науки й містобудівної практики щодо вивчення та осмислення радянської спадщини в контексті сталого розвитку й оновлення міського простору. Актуальність теми переконливо висвітлено у вступі дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційне дослідження Гончарика Р.П. виконано на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила». Обрана тема – «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» – повністю відповідає науковому профілю кафедри та є складовою її пріоритетного дослідницького напрямку. Крім того, зміст дисертації кореспондується з темою наукових розробок Науково-дослідного інституту імені академіка І.М. Луцького – «Моделювання розвитку урбанізованих систем і територій», що свідчить про міжінституційну узгодженість та наукову актуальність виконаної роботи.

3. Наукова новизна результатів дослідження

У дисертаційній роботі Гончарика Романа Петровича розкрито комплексний характер архітектурно-просторових змін міського середовища в радянський період на прикладі Івано-Франківська. Новизна дослідження полягає у впровадженні міждисциплінарного підходу до аналізу трансформацій, які були зумовлені політичними, соціальними та ідеологічними чинниками, а також у спробі осмислити довготривалі наслідки цих перетворень для сучасної міської структури.

Серед положень, що мають ознаки наукової новизни:

- Вперше запропоновано концептуальну модель типології просторових конфліктів у структурі історичного міста, що враховує не лише функціональні й планувальні, а й соціокультурні та історичні чинники;
- Визначено основні прояви архітектурної деструкції та містобудівної диспропорції, які виникли внаслідок реалізації радянських планувальних стратегій;
- Сформульовано підходи до адаптивного переосмислення радянської забудови з позицій сучасного просторового розвитку, враховуючи цінність середовищної тяглості та потребу в реконструктивному діалозі з історичною тканиною міста.

У дисертації також удосконалено понятійний апарат, зокрема розширено терміни, що стосуються трансформацій урбанізованих середовищ у посттоталітарний період. Уведено нові дефініції, які уточнюють природу урбаністичних змін і дозволяють виокремити окремі типи локальних конфліктів.

Запропоновані положення мають цінність як для подальших наукових студій з історико-містобудівного аналізу, так і для практики оновлення міських територій, що зазнали трансформацій у другій половині XX століття. Дисертація розширює уявлення про механізми впливу радянської архітектурної політики на просторову ідентичність міста та пропонує шляхи її збереження і оновлення в сучасному контексті.

4. Оцінка змісту дисертації

Дисертаційне дослідження Гончарика Романа Петровича присвячене складному і водночас вкрай актуальному питанню: просторовим трансформаціям українських міст, спричиненим радянською містобудівною політикою. На прикладі Івано-Франківська автор виконує глибокий і системний аналіз архітектурних, соціальних та морфологічних змін, які відбувалися впродовж другої половини XX століття. Робота має чітко окреслену структуру, логіку викладу та переконливу аргументацію кожного з етапів дослідження.

У вступі виражено обґрунтовано актуальність теми, сформульовано цілісну дослідницьку програму, виокремлено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи. Важливо, що наукова новизна не є декларативною, а впливає з чітко визначеного методологічного підходу та широкої джерельної бази.

Перший розділ окреслює теоретичне тло дослідження, з акцентом на історико-культурний контекст, етапи розвитку міста та ключові методології вивчення урбаністичних трансформацій. Автор демонструє обізнаність у сучасному дискурсі архітектурознавства, ґрунтовно працює з понятійним апаратом та добирає релевантні джерела для аналізу.

Другий розділ зосереджено на конкретних змінах у міському середовищі Івано-Франківська: житлова, промислова, інфраструктурна та громадська забудова розглядається у зв'язку з соціальними й просторовими наслідками. Автор не обмежується описом об'єктів, а прагне пояснити логіку трансформацій, виявити фактори просторових конфліктів та змін міської ідентичності.

Третій розділ має прикладний характер і засвідчує здатність дисертанта мислити не лише як дослідник, а й як архітектор-практик. Запропоновані підходи до ревіталізації радянської спадщини мають реальний потенціал для адаптації до сучасних потреб міста.

Усі розділи дисертації пов'язані між собою логічно й змістовно, висновки впливають із аналізу, а не дублюють основний текст. Стиль викладу науково виважений, чіткий, позбавлений публіцистичної емоційності. Робота засвідчує високий рівень володіння темою, методологічну компетентність та аналітичну культуру дисертанта.

У цілому, дисертація Гончарика Р.П. є завершеним самостійним дослідженням, що поєднує глибоку теоретичну рефлексію з прикладним аналізом конкретного урбаністичного кейсу. Вона має наукову й практичну цінність і відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, сформульовані в дисертації Гончарика Р.П., мають належний ступінь обґрунтованості та підтверджуються аналізом широкого кола джерел, емпіричних матеріалів і фаховою аналітикою. Автор послідовно вибудовує аргументацію в межах кожного розділу, спираючись на джерелознавчу базу, історичні плани, архівні документи, статистичні матеріали, результати натурних спостережень і соціологічних опитувань.

Висновки дослідження логічно випливають із поставлених завдань і глибокого аналізу трансформацій архітектурно-просторового середовища Івано-Франківська в радянський період. Вони не є декларативними, а зумовлені об'єктивними змінами морфологічної, функціональної та соціальної структури міста, які досліджені в динаміці та порівняльному контексті.

Авторське бачення проблематики базується на міждисциплінарному підході, що поєднує методи містобудівного аналізу, історико-культурної критики, морфологічного й типологічного аналізу. Це забезпечує високий рівень достовірності наукових положень, а також дає підстави для формулювання релевантних практичних рекомендацій.

Запропоновані у дисертації висновки та рекомендації не лише підтверджені матеріалами дослідження, а й пройшли апробацію у фахових публікаціях та під час презентації на наукових конференціях, що додатково засвідчує їх наукову виваженість і відповідність практичним запитам сучасного містобудування.

Загалом, положення, висновки та рекомендації дисертації відзначаються внутрішньою логічною цілісністю, переконливістю та методологічною коректністю, що свідчить про високий рівень наукової достовірності та завершеності дослідження.

Практичні результати роботи.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в можливості застосування її результатів у сфері стратегічного міського планування, ревіталізації застарілих житлових і промислових територій, а також у формуванні політики збереження архітектурної ідентичності міського середовища. Запропоновані автором підходи мають цінність як для муніципального управління, так і для фахової діяльності архітекторів, планувальників, урбаністів, а також можуть бути інтегровані в нормативно-правові документи, що регламентують процеси реконструкції та оновлення

міських територій.

Особливої прикладної значущості набуває авторська методика класифікації просторових конфліктів, що може бути використана для виявлення проблемних зон у структурі міста й визначення напрямів їх комплексного перетворення. Також цінними є пропозиції щодо адаптивного повторного використання радянської архітектурної спадщини, що дозволяє уникнути практики бездумного знесення та сприяє збереженню історичної тяглості міського середовища.

Окрему увагу заслуговує апробація запропонованих методичних рішень на прикладі ревіталізації території колишнього Фурнітурного заводу, яка демонструє можливість трансформації індустріальних просторів у соціально активні й функціонально насичені частини міста. Представлені принципи – контекстуальне проектування, збереження автентичних елементів, екологізація середовища – відповідають сучасним європейським підходам до сталого розвитку міських територій.

Крім того, дисертаційні матеріали можуть бути використані в навчальному процесі підготовки архітекторів і містобудівників, зокрема у викладанні дисциплін, пов'язаних з історією містобудування, реконструкцією міського середовища, урбаністикою та проектною практикою.

Загалом, практичні результати дослідження мають високий потенціал для реалізації як у професійному середовищі, так і в академічній освіті, що підтверджує прикладну спрямованість дисертаційної роботи.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг дисертації складає 251 сторінку, з яких 162 сторінок основного тексту, 54 сторінок додатків із ілюстраціями, 17 сторінок посилань на літературу з 188 позицій. Дисертаційна робота має чітку структуру, а отримані результати свідчать про високий рівень дисертації. У дослідженні не виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано. Здобувачем за темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, з них: 9 статті опубліковані в наукових фахових виданнях України, 1 у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та 3 тезах доповідей науково-практичних конференцій національного та міжнародного рівнів.

Мова і стиль дисертаційної роботи

Дисертаційна робота та її розділи характеризуються єдністю змісту й

форми. Дослідження написано відкритим науковим стилем, з використанням відповідного темі термінологічного апарату. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам. Ілюстративний матеріал інформативний, підібраний вичерпно та якісно.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Дисертаційна робота Гончарика Романа Петровича справляє позитивне враження як за змістом, так і за структурою, а також засвідчує високий рівень фахової підготовки автора. Водночас вважаю за доцільне зазначити окремі зауваження, які можуть стати предметом фахового обговорення під час захисту:

1. Періодизація радянського етапу розвитку Івано-Франківська, запропонована автором, є логічною і загалом коректною. Однак у межах основного тексту дисертації не завжди чітко простежується дотримання цієї періодизації при аналізі конкретних прикладів забудови, що подекуди ускладнює сприйняття структурно-часової логіки дослідження.
2. Порівняльний контекст просторових трансформацій, який дозволив би співвіднести виявлені особливості з подібними процесами в інших містах України або Східної Європи, у роботі практично відсутній. Такий підхід дав би змогу чіткіше окреслити унікальні та типові риси розвитку Івано-Франківська в радянську добу.
3. Апробація на прикладі ревіталізації території колишнього Фурнітурного заводу, безумовно, є переконливим прикладом практичного застосування результатів дослідження. Водночас варто було б доповнити її економічним обґрунтуванням принаймні базовим аналізом доцільності реалізації запропонованих рішень, потенційних моделей фінансування або залучення інвесторів.

Зазначені зауваження не знижують наукової цінності виконаної роботи, а навпаки – можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень і розвитку порушеної тематики в міждисциплінарному, міжрегіональному та прикладному вимірах.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження Гончарика Р.П. знайшли відображення у чотирьох наукових публікаціях, серед яких – одна опублікована у науковому періодичному виданні країни Європейського Союзу (Республіка Польща) та три у фахових наукових виданнях

України, що відповідають вимогам МОН України. Окремі аспекти дослідження також були апробовані в межах двох всеукраїнських науково-практичних симпозіумів і одного міжнародного наукового симпозіуму, що засвідчує належну наукову апробацію отриманих результатів.

Висновки дисертації в цілому

Рецензоване дисертаційне дослідження Гончарика Р.П. «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» є завершеною науковою працею, має наукову новизну та теоретичне і практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022 р. ,№502 від 19.05.2023р.), а її автор Гончарик Роман Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування галузі знань 19 - Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор архітектури, професор,
професор кафедри візуального дизайну і мистецтва
Інституту архітектури та дизайну
Національного університету
«Львівська політехніка»

Богдан ЧЕРКЕС

Підпис засвідчено.
Вчений секретар *Підп. Р. Брасенько*

